

ВІДГУК

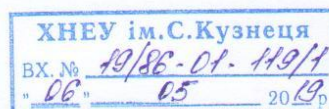
офіційного опонента на дисертаційну роботу Дудки Майї Олександрівни
на тему: «Фінансове забезпечення стійкого розвитку суб'єктів
агропромислового сектору економіки»,
представлену на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

1. Актуальність теми дисертації.

Аграрний сектор є стратегічно важливим сектором економіки України. Він має значний експортний потенціал та займає особливе місце в загальній системі суспільного поділу праці, виконуючи при цьому життєво важливу функцію - забезпечення продовольчої безпеки держави. Однією з умов ефективного функціонування аграрних підприємств є їх фінансове забезпечення. Фінансове забезпечення виступає як окремий вид економіко-фінансових відносин, елемент процесу розширеного відтворення, складова фінансового механізму, процес і функція ресурсного забезпечення господарської діяльності та метод фінансового впливу на соціально-економічні процеси.

В умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів важливе значення набуває фінансове забезпечення розвитку суб'єктів агропромислового сектору економіки. Недостатній обсяг державної фінансової підтримки розвитку сільськогосподарського виробництва, недосконала система страхування ризиків та нестабільність податкового законодавства є причинами незадовільної адаптації суб'єктів агропромислового сектору України до роботи у зоні вільної торгівлі з державами-членами ЄС.

В сучасних умовах важливою складовою системи фінансового забезпечення аграрних підприємств є їх власні фінансові ресурси, обсяг яких обмежений. Лише четверта частина суб'єктів господарювання галузі може забезпечити просте відтворення за рахунок власних фінансових ресурсів. Тому основним завданням суб'єктів агропромислового сектору економіки України

має бути пошук резервів, збільшення обсягу фінансових ресурсів та ефективне їх використання. Залишаються невирішеними питання фінансової підтримки агропромислового сектору економіки шляхом здешевлення кредитів.

Отже, обґрунтування та розроблення теоретичних положень, методичних підходів і практичних рекомендацій щодо формування фінансового забезпечення стійкого розвитку суб'єктів агропромислового сектору економіки, що є метою дослідження Дудки М.О., має як наукове, так і практичне значення.

Дисертаційна робота відповідає плану наукових досліджень Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, за темами: «Моніторинг кризових явищ в діяльності підприємства» (номер державної реєстрації 0113U008071), яка була виконана на базі дослідження суб'єктів агропромислового сектору економіки, де здобувач розробив підрозділи «Змістовні аспекти моніторингу кризових явищ на підприємстві», «Формування сукупності діагностичних показників моніторингу кризових явищ на підприємстві», «Діагностика наявності та глибини кризових явищ на основі обґрунтованого переліку показників моніторингу»; «Фінансове забезпечення розвитку регіону та підприємництва» (номер державної реєстрації 0117U007512), де здобувач розробив підрозділ «Класифікація джерел фінансування суб'єктів агропромислового сектору економіки», в якому узагальнив та уточнив класифікацію джерел фінансування суб'єктів агропромислового сектору економіки з урахуванням особливостей їх функціонування, розкрив зміст складових фінансових ресурсів суб'єктів агропромислового сектору економіки. Напрямок дослідження відповідає темі «Формування механізму ефективного регулювання та управління економічною діяльністю підприємств» (номер державної реєстрації 0113U007514), де автором розроблено підрозділ «Сутність та економічний зміст категорії «фінансове забезпечення», в якому здобувач узагальнив сучасні підходи до розуміння поняття «фінансове забезпечення», виділив та обґрунтував його змістовні аспекти.

Враховуючи вищевикладене, а також те, що автором досліджено питання формування фінансового забезпечення стійкого розвитку агропромислового сектору економіки з урахуванням обґрунтованої сукупності таких параметрів як

форма фінансування, напрям впливу зовнішнього середовища на процес формування фінансового забезпечення та рівень стійкого розвитку, що дозволить обрати стратегію формування фінансового забезпечення стійкого розвитку суб'єктів агропромислового сектору економіки, дисертацію Дудки М.О. слід вважати особливо актуальною.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна.

Основні наукові положення, висновки і практичні рекомендації, викладені в дисертаційній роботі Дудки М.О., є обґрунтованими, логічними і послідовними, що підкріплюються глибоким аналізом та узагальненням теоретичного і практичного досвіду, опрацьованими нормативно-правовими актами України, статистичними даними, науковими публікаціями вітчизняних і зарубіжних дослідників, результатами аналітичних розрахунків, здійснених безпосередньо автором.

Дисертаційна робота базується на поглибленні теоретичних положеннях щодо фінансового забезпечення стійкого розвитку суб'єктів господарювання. У дисертації Дудки М.О. чітко визначено мету, сформульовано завдання, предмет та об'єкт дослідження.

Рецензована дисертаційна робота характеризується комплексним та системним підходом до вирішення актуальних питань, у процесі реалізації яких здобувач вміло використовує сучасні методи, прийоми та інструменти наукових досліджень. Для розв'язання поставлених завдань використано такі методи наукового дослідження: морфологічного аналізу; контент-аналізу; аналізу, синтезу, аналогії, логічного узагальнення; порівняльного та логічного узагальнення; таксономічного аналізу; багатовимірного факторного аналізу; методу адитивної згортки; шкали Харрінгтона; закону Фібоначчі – золотого перетину; кореляційного аналізу; кластерного аналізу; матричного методу; графічного.

Кваліфіковане використання перелічених методів дозволило дисертанту

зробити особистий внесок у розвиток й удосконалення теоретичних положень та методичних підходів до фінансового забезпечення стійкого розвитку суб'єктів агропромислового сектору економіки.

Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів дослідження підтверджується їх апробацією на одинадцяти міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях у м. Тернопіль, м. Харків, м. Ужгород, м. Рівне-Луцьк, м. Київ; 4 довідками про впровадження; публікацією у фахових наукових виданнях.

Вище викладене дає підстави стверджувати, що висновки, пропозиції та рекомендації, сформульовані в дисертації, є достатньо обґрунтованими і достовірними.

3. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

У цілому можна погодитися з формулюванням автором пунктів новизни дисертаційної роботи, сутність яких зводиться до поглиблення теоретичних положень та розроблення методичних підходів до фінансового забезпечення стійкого розвитку суб'єктів агропромислового сектору економіки.

До найбільш важливих наукових положень, висновків і рекомендацій, які відзначаються новизною, мають наукову і практичну цінність, на погляд опонента, слід віднести наступні:

- здобувачем запропоновано використання обґрунтованої сукупності параметрів (форма фінансування, напрям впливу зовнішнього середовища на процес формування фінансового забезпечення, рівень стійкого розвитку) як куба стратегій, що є підґрунтям методичного підходу до формування фінансового забезпечення стійкого розвитку суб'єктів агропромислового сектору економіки (с. 144-159);

- в роботі ретельно досліджено погляди та різні трактування поняття «фінансове забезпечення», обґрунтовано необхідність удосконалення визначення

даного поняття, особливістю якого є поєднання змістовного, організаційного, цільового аспектів та розуміння його як процесу формування, накопичення та використання фінансових ресурсів суб'єктів господарювання з метою сприяння їх стійкому розвитку та реалізації окремих завдань фінансової політики (с. 29-33);

- науковий та практичний інтерес викликає обґрунтування удосконалення методичного підходу до визначення впливу релевантних факторів зовнішнього середовища, в якості яких запропоновано враховувати монетарно-інфляційний фактор, державної підтримки пільгового кредитування АПК, прямої бюджетної підтримки на процес формування фінансового забезпечення стійкого розвитку суб'єктів АПК та оцінювати напрям їхнього впливу як: стимулюючий, нейтральний та деструктивний (с. 95-100);

- особливої уваги заслуговує сформований в роботі методичний підхід до оцінки структури джерел фінансування суб'єктів АПК, що, на відміну від існуючих, враховує особливості зв'язку між формами фінансування та ефективністю діяльності суб'єктів АПК, який полягає у визначенні залежності форми фінансування від рівня рентабельності суб'єктів господарювання (с. 123-137);

- в роботі дістала подальшого розвитку пріоритетність фінансової складової серед інших складових оцінки стійкого розвитку суб'єктів господарювання, особливість якої ґрунтується на теоретичному узагальненні, практичному значенні та їх співставленні, що відповідає концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 р., де фінансова складова є основою вирішення проблем формування фінансового забезпечення стійкого розвитку АПК (с. 68-70);

- гідним доробком є обґрунтування системи фінансових показників оцінки рівня стійкого розвитку агропромислового сектору економіки в цілому та його суб'єктів зокрема, що враховують специфіку діяльності галузі та її суб'єктів та є підґрунтям розрахунку інтегральних показників рівня стійкого розвитку АПК і його суб'єктів за фінансовою складовою (с. 116-123).

4. Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях.

Основні результати і висновки дисертаційної роботи опубліковано в 19 працях, в тому числі 8 статей у наукових фахових виданнях України, з них 7 статей включені до міжнародних наукометричних баз, 11 тез доповідей. Загальний обсяг опублікованих робіт - 6,46 ум.-друк. арк., з яких особисто здобувачеві належить 4,67 ум.-друк. арк. Також результати дослідження опубліковані додатково в інших виданнях, з них 2 в електронних наукових фахових виданнях та збірнику наукових праць.

Основний зміст дисертації повно відображений в авторефераті.

5. Важливість одержаних здобувачем результатів для науки і практики.

Наукова цінність отриманих в дисертації Дудки М.О. результатів полягає у розробці теоретичних положень і висновків, які збагачують економічну науку з питань фінансового забезпечення стійкого розвитку суб'єктів агропромислового сектору економіки. Наукова цінність результатів дослідження полягає у поглибленні теоретичних положень та розробленні методичних підходів до фінансового забезпечення стійкого розвитку суб'єктів агропромислового сектору економіки.

Практична цінність результатів дослідження полягає в наступному: теоретичні положення та методичні підходи, розроблені у роботі, доведено до рівня конкретних практичних рекомендацій щодо конкретизації системи показників факторів стійкого розвитку суб'єктів АПК, факторів та напрямів впливу зовнішнього середовища на формування ФЗСР суб'єктів АПК для їх своєчасного моніторингу; розробці методичних підходів до оцінки рівня стійкого розвитку АПК в цілому та його суб'єктів й до оцінки впливу факторів зовнішнього середовища на рівень стійкого розвитку суб'єктів АПК, необхідних для виявлення залежності рівня стійкого розвитку суб'єктів АПК від фінансового забезпечення їх

господарської діяльності для вибору стратегій формування ФЗСР.

Зокрема, пропозиції та рекомендації, що стосуються виділення системи факторів зовнішнього середовища, які здійснюють суттєвий вплив на формування фінансового забезпечення стійкого розвитку суб'єктів агропромислового сектору економіки, враховані при формуванні стратегії розвитку ПрАТ «Полтавське ХПП» на 2018 р. для обґрунтування вибору джерел фінансування з урахуванням факторів зовнішнього середовища функціонування (довідка № 1348 від 14.12.2017 р.).

Підхід до вибору стратегій формування фінансового забезпечення стійкого розвитку на основі позиціонування суб'єкта АПК в кубі стратегій прийнято для впровадження у практичну діяльність ТОВ «Гутянський елеватор» (довідка № 98/1 від 21.05.2018 р.).

Методичний підхід до оцінки рівня стійкого розвитку АПК за фінансовою складовою, що складається з трьох комплексних етапів та передбачає формування обґрунтованого переліку показників оцінювання, побудову інтегрального показника та розпізнавання рівня стійкого розвитку галузі за фінансовою складовою використано у діяльності відділу агропромислового розвитку Богодухівської районної державної адміністрації Харківської області (довідка № 03-23/285 від 17.09.2018 р.).

Результати дослідження застосовуються у навчальному процесі кафедри фінансів Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця при підготовці фахівців освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» при викладанні навчальної дисципліни «Фінансова діяльність суб'єктів господарювання» (довідка № 18/86-39-162 від 01.06.2018 р.).

Методичні розробки та рекомендації автора мають міжгалузевий характер і легко можуть бути використані в фінансовому забезпеченні стійкого розвитку інших суб'єктів агропромислового сектору економіки України.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Відзначаючи загальний високий рівень обґрунтованості теоретичних і методичних положень дисертаційної роботи, її цілісність та логіку викладу матеріалів, разом з тим можна зробити декілька зауважень і звернути увагу на дискусійні положення дисертаційної роботи Дудки М.О.:

1. Доводячи пріоритетність фінансової складової у роботі серед інших складових оцінки стійкого розвитку суб'єктів господарювання, автор серед інших джерел посилається на концепцію Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 р, де представлені варіанти розв'язання проблем аграрного сектору економіки за допомогою фінансових інструментів. Однак, на думку рецензента, бажано було б також приділити увагу дослідженню інших державних програм відповідного спрямування, зокрема, Стратегії розвитку аграрного сектору «3+5» тощо.

2. На наш погляд, більш детального пояснення вимагає зв'язок між фінансовою складовою стійкого розвитку, її завданнями, функціями та фінансовим забезпеченням стійкого розвитку суб'єктів агропромислової галузі (рис. 2.3, с. 81).

3. Недостатньо обґрунтовано доцільність використання методу адитивної згортки для побудови інтегрального показника впливу зовнішнього середовища на рівень фінансового забезпечення стійкого розвитку суб'єктів АПК (с. 95).

4. Автором проведено порівняння кредитних продуктів, що пропонуються українськими банками суб'єктам агропромислового сектору економіки, зокрема, за кредитними лініями (с. 106). На наш погляд, робота мала б більшу наукову та практичну цінність, якби автор провів детальний аналіз переваг та недоліків розглянутих кредитних програм як одного з інструментів формування фінансового забезпечення стійкого розвитку суб'єктів АПК.

5. В дисертації автором розроблено правила вибору стратегії фінансового забезпечення стійкого розвитку суб'єкта АПК в залежності від форми фінансування, рівня стійкого розвитку та характеристики впливу зовнішнього середовища, а також враховуючи ефективність його функціонування та

доцільність залучення додаткових позикових коштів (с. 145–148). Відзначаючи цінність даного доробку, в той же час вважаємо, що автору доцільно було б додатково уточнити, за якими критеріями відбувається вибір стратегії за умови, якщо вплив зовнішнього середовища діагностується як нейтральний.

Вищенаведені зауваження та недоліки не впливають на загальну позитивну оцінку та не знижують наукову і практичну цінність дисертаційної роботи Дудки М.О.

7. Відповідність роботи вимогам до кандидатських дисертацій.

Дисертаційна робота Дудки М.О. «Фінансове забезпечення стійкого розвитку суб'єктів агропромислового сектору економіки» є завершеною кваліфікаційною науковою роботою, яка присвячена вирішенню актуального науково-практичного завдання щодо формування фінансового забезпечення стійкого розвитку суб'єктів агропромислового сектору економіки.

Дисертація Дудки М.О. за змістом та якістю теоретичних і методичних розробок відповідає рівню дисертацій на здобуття наукового ступеню кандидата економічних наук. Тему дисертаційної роботи необхідним чином розкрито. Поставлену мету досягнуто, а завдання дисертаційної роботи в цілому вирішено. Якісні характеристики роботи вказують на її відповідність паспорту спеціальності 08.00.08 - гроші, фінанси і кредит, а також нормативним вимогам до кандидатських дисертацій економічного профілю.

Автореферат дисертації містить основні її положення і висновки, є ідентичним дисертації за структурою та змістом та не містить інформації, що є відсутньою у дисертаційній роботі.

За фаховим спрямуванням, теоретичною та практичною значимістю, елементами наукової новизни, а також за змістом та оформленням дисертаційна робота Дудки Майї Олександрівни на тему «Фінансове забезпечення стійкого розвитку суб'єктів агропромислового сектору економіки» відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів,

затверджено Кабінетом Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. зі змінами, внесеними згідно з постановою КМУ № 656 від 19 серпня 2015 р. та №1159 від 30 грудня 2015 р., а її автор – Дудка Майя Олександрівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 - гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

Старший викладач кафедри корпоративних фінансів і контролінгу ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
кандидат економічних наук

Шаховалова Є.О.

Підпис Шаховалової Є. О. засвідчую:
секретар Університету

О.Ю. Паценко